

Een modelboerderij van Berlage

EVERHARD JANS

Niet ver van Zuidlaren ligt de modelboerderij 'De Schipborg'. In 1914 werd dit monumentale geheel door de grote vernieuwer van onze moderne architectuur in Nederland, dr. H. P. Berlage (1856-1934) ontworpen. Hij was dus toen al 58 jaar oud.

Een bekende collega van Berlage, K. P. C. de Bazel, ontwierp een tiental jaren vroeger, in 1902, ook al een dergelijke modelboerderij: 'Oud-Bussum' te Bussum. Daar is nog een traditionele inslag voelbaar, met een historiserend klokketorentje boven de ingang. Sinds 1850 experimenteerde men in Nederland met nieuwe boerderijtypen, die inspeelden op de snel veranderende methoden in de landbouw en veeteelt. De Heidemaatschappij heeft o.m. verdiensten op dit terrein.

terug in de strenge, maar toch ambachtelijke sfeer van deze bijzondere 'Drentse' modelboerderij.

De stedeboekkundige talenten van deze grote architect zijn direct voelbaar in de middepartij, met interessant vormgegeven vijfver. Daarachter de hoofdingang, als visueel eindpunt van de oprijlaan. De Berlagiaanse stijl is overal doorgevoerd, tot in de lambrieringen, lampen, geglazuurde wandtegels en fraaie natuursteendetails toe. Fraai is de

De boerderij 'Schipborg' van Berlage in Zuidlaren (Fotodienst provincie Drenthe, Hans Sibbelee)

Toch ademt de 'gesloten hoeve' in Schipborg een geheel eigen sfeer. J. J. Vriend schreef in 1959: 'Beralage ging terug tot het ambachtelijk verzorgde detail, maar vermeed een vooropgezette romantische vormgeving. De bouwmeester wees er zelf op, dat zijn tijd gekenmerkt werd door een algemene bezinning op geestelijke en stoffelijke waarden: 'een streven naar grote eenvoud van praktisch bedoelen, in één woord van *zakelijkheid*'.

De waardering van Berlage voor de sterke geslotenheid van Romaanse muurvlakken vinden we niet alleen terug bij de Beurs te Amsterdam, maar ook in de architectuur van 'De Schipborg' bij Zuidlaren. Verrassend is de verhoogde inrijpoort (uiteraard is alles van baksteen) met dakje van pannen, herinnerend aan Vlaamse gesloten hoeven uit de negentiende eeuw en aan duivenslagpoorten uit het Groninger Ommeland. Berlage geloofde in het socialisme, en iets van deze *gedrevenheid*, die meer kunstenaars uit het begin van deze eeuw bezielde, vinden we

Interieur van boerderij 'De Schipborg' van Berlage (Fotodienst provincie Drenthe, Hans Sibbelee)

schouw in de grote woonruimte, met op de hoekpunten door consoles gedragen balken, die de overwegend in hout geconstrueerde bovenverdieping ondersteunen.

Jan Jans schreef in 1934 over deze ruimte (zie foto): 'robuuste, moderne, boerse vormgeving met karakteristieke meubels'.

De architectuur van 'De Schipborg' heeft ook invloed uitgeoefend op de opvattingen van de 'Delftse School', zoals die door Prof. Ir. M. J. Granpré Molière en zijn volgelingen tussen 1920 en 1965 tot uiting werden gebracht. Toch zijn er ook verschillen. Typisch voor Berlage is het strenge, enigszins vergeestelijkt, zoals dat nog altijd vast te stellen is, zelfs in zijn laatste voltooide schepping, het kubistisch beïnvloede Gemeentemuseum te 's Gravenhage. Daarom vinden we ook in de modelboerderij 'De Schipborg' niets terug van de omringende streekeigen vormen der oude Drentse landelijke bouwkunst. Architecten als Ir. G. J. Bouma, Arjen Witteveen en Jan Jans inspireerden zich na 1930 steeds sterker op streekeigen vormen uit o.a. Friesland en Twente, die via prof. Granpré Molière tot in de Wieringermeerpolder toe werden gepropageerd.

Beralage ging zijn eigen weg, na 1914, en vertoonde in zijn werk in toenemende mate invloeden van het kubisme en het functionalisme, die toch weer op eigen wijze verwerkt werden.

De nog enige tijd geopende expositie in de Amsterdamse Koopmansbeurs over het oeuvre van dr. H. P. Berlage, een geboren Amsterdammer, is een eresaluut aan een sociaal bewogen Nederlands architect. Een bezoek is de moeite waard!

Literatuur:

P. Singelenberg, H. P. Berlage. *Idea and Style*, 1971 (academisch proefschrift), 1971

J. J. Vriend, *Architectuur van deze eeuw*. Serie: De

Schoonheid van ons land, Amsterdam 1959

H. A. de Vries en J. Jans, *De plattelandswoning*, Zwolle 1934, fig. 95

Nederlandse prijs voor de architectuur op komst

Minister E. Nijpels van Volkshuisvesting heeft bekend gemaakt dat er een prijs voor de architectuur zal worden ingesteld 'ter verbetering van de kwaliteit van de gebouwde omgeving'. In het jubileumjaar van de Rijksgebouwendienst, die 65 jaar wordt, zal deze prijs voor het eerst worden uitgereikt. Zij is niet alleen bestemd voor gebouwen, maar ook voor hantering van gebonden kunst in de gebouwde omgeving, voor renovatie, hergebruik en restauratie, voor stedeboek en inrichting van het landschap.